

UNDERLAGSRAPPORT JUNI 2026
**BELÄGG FÖR BISTÅND:
RAPPORT FRÅN EN EVIDENSKONFERENS**

Mats Hårsmar och Jan Pettersson

Belägg för bistånd: rapport från en evidenskonferens

Mats Hårsmar och Jan Pettersson

Underlagsrapport, juni 2026

till

Expertgruppen för biståndsanalys (EBA)

EBA:s underlagsrapporter är kortare studier som självständigt belyser en fråga eller som kompletterar en EBA-rapport. Till skillnad från EBA:s rapporter är underlagsrapporterna inte föremål för något formellt godkännande från expertgruppen utan granskas endast av kansliet innan publicering. Som normalt i EBA-sammanhang står författarna självständigt för analys, slutsatser och eventuella rekommendationer.

Vänligen referera till denna rapport som: Hårsmar, M., J. Pettersson (2026), *Belägg för bistånd: rapport från en evidenskonferens*, Expertgruppen för biståndsanalys (EBA), Sverige.

Denna rapport kan nedladdas utan kostnad på: www.eba.se

Omslagets design av Julia Demchenko

Innehållsförteckning

Förord från EBA.....	1
Inledning.....	2
Vad är evidens?	2
Evidens för vem och för vad?	3
1 Institutioners roll för utveckling.....	6
2 Kan bistånd stärka institutioner?	9
3 Evidens från effektutvärdering	12
4 Vad stödja med minskat stöd?	15
5 Evidens i kris och krig.....	17
6 Evidens i praktiken	21
7 Slutord.....	24
Referenser	26
Appendix: Konferensprogram	28

Förord från EBA

Denna rapport handlar om ”evidens”. Den skrivs mot bakgrund av regeringens styrning mot ett mer evidensgrundat svenskt bistånd. Rapporten utgår från, och ger ett sammanfattande resonemang kring, de samtal som hölls under konferensen ”Evidence Based Aid in a New Era” i Stockholm den 19 februari 2026.

Konferensen arrangerades gemensamt av UD och EBA. Medverkande i konferensen var internationella experter och ledning och handläggare vid flertalet svenska myndigheter. Syftet var att stärka nätverkande, dialog och lärande inom och mellan de svenska aktörer som arbetar med Sveriges statliga internationella biståndsarbete.

Frågan om evidens rör processer för lärande och kunskapsanvändande som i sanning är komplexa. Svenska aktörer, UD och EBA inkluderade, behöver tid och möjligheter att reflektera över hur detta ekosystem av kunskapsproduktion, lärande och policyutformning fungerar. Hur kan systemet utvecklas för att på bästa sätt användas i utformning och genomförande av det framtida biståndet? Konferensen var ett sätt för arrangörerna att bidra till detta lärande. Vår ambition är att även denna sammanfattning ska utgöra grund för reflektion och lärande. Delar av konferensen filmades och finns tillgängliga på EBAs hemsida.

EBAs uppdrag är att genom utvärdering, analys och kommunikation av befintlig kunskap bidra till att utveckla det svenska internationella biståndets utformning och genomförande. Vår vilja är att på olika sätt fortsätta samtalet mellan EBA, konferensens deltagande organisationer och andra intressenter.

Sammanfattningen har skrivits av Mats Hårsmar och Jan Pettersson vid EBAs kansli. Författarna ansvarar själva för innehållet, inklusive för eventuella missförstånd och feltolkningar.

Stockholm, juni 2026

Jan Pettersson, kanslichef

Inledning

Den 19 februari 2026 anordnade Utrikesdepartementet och EBA gemensamt en heldagskonferens om evidens och effektivitet i biståndet. Bakgrunden var regeringens uttalade ambition att det svenska biståndet ska ha stöd i evidens – forskning, utvärdering och beprövad erfarenhet – tillsammans med EBAs uppdrag att bidra med kunskap inom detta område.

Konferensen, ”Evidence-based aid in a new era” samlade omkring 120 särskilt inbjudna personer från de myndigheter och statliga bolag som har verksamhet finansierad via Sveriges officiella bistånd. Konferensen var inte inriktad på enskilda insatser eller sektorer utan höll sig på en strategisk och konceptuell nivå.

Det övergripande syftet var att stärka fortsatt dialog och nätverkande om ett effektivt biståndsfinansierat arbete och samarbete mellan relevanta svenska aktörer. Ett antal inspirerande och kunskapsförmedlande föreläsningar och panelsamtal genomfördes av och med tioalet internationella experter (programmet återfinns som bilaga).

Denna underlagsrapport sammanfattar viktiga budskap och lärdomar från konferensen, och sätter in dessa i ett bredare sammanhang. Förutom att utgöra dokumentation är syftet att rapporten ska utgöra underlag för fortsatt dialog mellan EBA, konferensens deltagande organisationer och andra intressenter.

Vad är evidens?

En rapport som behandlar ett begrepp måste börja med att reda ut vad begreppet betecknar. Evidens kommer av latinets *evidentia*, vilket betyder ”öppenhet” eller ”klarhet”, något som är klart eller uppenbart. I dagligt tal såväl som inom akademien används begreppet evidens som *belägg*, att det finns stöd för något, att en företeelse eller ett samband är klart visat.

Hur kan man då se på vad ”evidens” är och vilken evidens som behövs? Tolkningar av vad evidens är går isär och det talas ibland om ”svag” respektive ”god” evidens. Skiljelinjerna handlar där både om kunskapssyn och metodansatser. En riktning lägger stor vikt vid användning av specifika metoder för att ta fram kunskap. Syftet är då att så noggrant som möjligt fastställa orsakssamband, att kunna visa på biståndets specifika bidrag till ett utfall. Andra bedömare menar att flertalet situationer som biståndet försöker påverka måste analyseras med en bredare palett av me-

toder, och att även dessa metoder kan visa på orsakssamband. Det finns alltså epistemologiska skillnader mellan olika aktörer, dvs synen på hur människan kan få kunskap om världen omkring henne skiljer sig åt. En gemensam uppfattning är dock att evidensbegreppet syftar på den bästa kunskap som för närvarande finns tillgänglig.

Under konferensen betonade EBAs ordförande Torbjörn Becker att EBA använder begreppet evidens som i dagsläget tillgänglig kunskap – från utvärderingar, forskning och beprövad erfarenhet – om vad vi har goda skäl att tro är ett välfungerande bistånd som leder till avsedda resultat. Det handlar alltså inte enbart om effekter eller kostnadseffektivitet, även om sådan kunskap, genom exempelvis effektutvärderingar, i många fall är av stor betydelse.¹

EBAs utgångspunkt är att inte stänga ute eller ta ställning mellan vetenskapliga discipliner och dessas ofta varierande syn på metod och vetenskaplighet.² Utgångspunkten är att undvika metodologisk reduktionism (föreställningen att kvalitet i forskning eller utvärdering sammanfaller med en specifik metod). För EBAs del kommer frågorna först och därefter valet av vetenskaplig metod. Ibland leder frågorna till att kvantitativt inriktade eller experimentella metoder används för våra studier, och ibland till mera kvalitativt inriktade metoder som exempelvis jämförande analyser, etnografi eller fallstudier. Oavsett ansats är dock kravet att metoden tillämpas på ett rigoröst sätt i sökandet efter ny kunskap.

Evidens för vem och för vad?

Efter att ha definierat vad evidens är blir naturliga frågor vem som ska ansvara för att ta fram vilken typ av evidens, hur evidens kan användas, av vem, och i vilka sammanhang?

Hur mycket ska evidensen styra? Bistånds- och utrikeshandelsminister Benjamin Dousa öppnade seminariet med att betona att evidensfrågan är en av de viktigaste delarna i regeringens reformering av biståndet. Han pekade på vikten av att göra en skillnad mellan å ena sidan frågor som behöver avgöras politiskt, som exempelvis val av partnerländer, och å andra sidan biståndets konkreta insatser. De senare ska styras av de meto-

---

¹ Att evidens inte kan reduceras enbart till en nära förståelse av kostnadseffektivitet kan exemplifieras med behovet av redundans i vissa system, som militärt försvar eller klimatanpassning. Redundans kan ses som en antites till kostnadseffektivitet men kan vara avgörande för målluppfyllelse.

² Se exempelvis EBAs kvalitetspolicy (EBA 2026).

der som fungerar bäst. Detta blir ännu viktigare när biståndsfinansieringen minskar. Sådant som fungerar sämre bör överges, medan sådant som ger bättre resultat bör utökas.

Seminarier i sin helhet visade tydligt att biståndet förväntas bidra till utveckling på olika nivåer. Att bidra till ekonomisk tillväxt på nationell nivå förutsätter långsiktig påverkan på grundläggande institutioner och samhällsstyrning. Samtidigt förväntas bistånd även leda till mer närliggande resultat i konkreta, lokala program och projekt. Kunskapsbehoven ser olika ut för olika samhällsnivåer eller sektorer.

Att *grunda något i evidens* är en aktiv handling, att medvetet finna de för närvarande bästa beläggen för ett handlande. Motsatsen till att evidensgrunda är att agera godtyckligt, agera utifrån lösa antaganden, ideologiska övertygelser eller oprövad praktik.³ Samtidigt behöver det finnas utrymme för experimenterade och innovation, och inte minst politiken måste i ett demokratiskt samhälle kunna vara värdebaserad och inte ett teknokratiskt expertstyre. Det är inte samma sak som att inte ha kunskap, men det går alltså att hitta argument för att visst beslutsfattande snarare bör vara evidens-informerat än evidens-baserat eller evidens-styrt. Att kunna redovisa vad beslut grundas i är en fråga om transparens, inte minst inför medborgare.⁴

Evidens kan både produceras för lärande och för ansvarsutkrävande. Själva produktionen av evidens tenderar att ske ex-post, i efterhand. Man har observerat, tolkat och förklarat ett skeende och denna nya kunskap kan bidra till att slå fast vem som kan hållas ansvarig för hur det gick. Mer intressant för denna rapport är hur denna nya kunskap används för att framöver göra rätt, som en källa till lärande och förbättring.

En återkommande slutsats på konferensen var att bristande *användning* av evidens ofta är ett större problem än bristande *tillgång* på evidens. Detta, ”evidensanvändningens politiska ekonomi”, involverar en mängd perspektiv, från incitament till tillgänglighet, kunskap och mandat.⁵

Olika nivåer i ”systemet” behöver kunskap av olika karaktär. Studier (bland annat utvärdering) av enskilda insatser leder över tid till samlad

---

³ Kristensson Ugglå, B. (2019), ”En strävan efter sanning – vetenskapens teori och praktik”, Studentlitteratur.

⁴ Ett utvecklat resonemang ges i Hedlin, P., och C. Lokatt (2024), ”Det svenska biståndets transparens”, EBA-rapport 2024:04.

⁵ Se t.ex. Goldman, I., M. Pabari, (2020, ”Using Evidence in Policy and Practice”, Routledge, Oxford, UK, för en översikt över stödjande och hindrande faktorer för användande av evidens.

(syntetiserad) kunskap om typer av insatser eller sektorer. Denna samlade kunskap måste sedan översättas till en nivå som blir relevant för politiska prioriteringar och framtagande av policyer (eller strategier, som är ett av det svenska biståndets främsta styrinstrument). Sådan policy måste sedan återigen översättas för att den enskilda myndigheten (exempelvis Sida eller Folke Bernadotteakademin) ska kunna stödja en verksamhet som fungerar effektivt i relevanta sammanhang. Det finns alltså två vägar av ”policy-översättning” i behov av mellanhänder, eller ”kunskapsförmedlare” om man så vill. Men det behövs också kunskap direkt framtagen för respektive nivå i form av utvärdering av policyer och styrning.

Processer för lärande och kunskapsanvändande är i sanning komplexa. Människor behöver ges tid och möjlighet att fundera över och diskutera hur detta ekosystem av kunskapsproduktion, lärande och policyutformning ska utvecklas för att på bästa sätt få tillgänglig evidens att användas i utformningen av det framtida biståndet. Denna konferens var ett försök att bidra till sådan reflektion.

I det följande sammanfattas konferensens huvudsakliga innehåll enligt en tänkt logik från övergripande utvecklingsperspektiv följt av landexempel. Därefter diskuteras effektutvärdering, användande av evidens för strategisk inriktning av biståndet och frågor om hur evidensarbete bör organiseras.

1 Institutioners roll för utveckling

Denna del sammanfattar bidraget från professor Simon Johnson. Vad tror vi oss veta, på ett övergripande plan, om fungerande utvecklingsstrategier?

Socio-ekonomisk utveckling har flera olika dimensioner, vilket ytterst handlar om hur och på vilket sätt ett bra eller gott samhälle kan växa fram. Vad som kännetecknar ”ett gott samhälle” är i flera avseenden värderingsstyrt och ideologiskt grundat. Man kan därför inte hoppas på enighet om sådana frågor inom biståndet.

Utifrån vad som kan beskrivas som en stark majoritetssyn, om att ekonomisk tillväxt är en nödvändig förutsättning för en god samhällsutveckling kan dock resonemang föras om hur biståndet kan bidra till ekonomisk tillväxt. Det innebär inte att ekonomisk tillväxt är en tillräcklig förutsättning för socioekonomisk utveckling.

Simon Johnson, professor vid MIT och mottagare av Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne år 2024, talade under rubriken ”Varför är inte alla länder rika?” Professor Johnson pekade inledningsvis på att bistånd kan vara väldigt framgångsrikt i vissa fall men ibland inte ha avsedda effekter. Enligt honom beror ett lands långsiktiga ekonomiska utveckling i stor utsträckning på om landet har ”inkluderande institutioner”.

Sedan 1940-talet har skillnaderna i medellivslängd mellan rika och fattiga länder minskat kraftigt. Detta beror på att länderna själva har satsat på hälsa, med hjälp av internationellt stöd och bistånd. När det gäller ekonomisk utveckling ser vi inte samma utjämning. BNP per invånare mellan rika och fattiga länder har inte närmat sig på samma sätt. Varför är det så?

Johnsons förklaring handlar om samspelet mellan ekonomisk utveckling och ett lands typ av institutioner – de formella och informella normer, regler och lagar som styr hur människor i ett samhälle betar sig mot varandra i det ekonomiska och politiska livet. De två extremerna benämns inkluderande institutioner respektive extraktiva/utsugande institutioner. Inkluderande institutioner möjliggör för ett flertal i befolkningen att delta i, och gynnas av, det ekonomiska (och politiska) livet. Utsugande institutioner gynnar i stället främst en elit, och begränsar ekonomiska och politiska rättigheter för flertalet. Johnson pekar på en mycket stark positiv samvariation mellan inkluderande institutioner och ekonomisk utveckling. Varför, blir den naturliga följdfrågan, väljer då inte alla länder att utveckla

sina institutioner i mer inkluderande inriktning? Johnson menar att institutioner är starkt stigrävsberoende. De är trögörliga och svårörliga och länder tenderar därför att behålla samma typ av institutioner över lång tid. Institutioner påverkar också hur frukterna av ekonomisk utveckling fördelas. Teknologiska framsteg skapar både vinnare och förlorare. Johnson gav som exempel från USA hur mekaniseringen av bomullsindustrin ledde till slaveriets utbredning både geografiskt och i antal mellan 1790–1860. Vid tidpunkten hade, enligt Johnson, södra USA några av historiens mest utsugande institutioner riktade mot afroamerikaner (som i flertalet sydstater utgjorde omkring 50 procent av befolkningen). Den teknologiska utvecklingen ledde här till en förstärkning av lokala extraktiva institutioner samtidigt som USA överlag karaktäriserades av relativt inkluderande institutioner. Detta utgör ett exempel på hur ett land i snitt kan växa ekonomiskt samtidigt som somliga grupper aktivt hålls utanför.

Vad krävs då för att välstånd ska delas av flertalet? Teknisk utveckling kan hjälpa, om den skapar fler jobb som kräver utbildad arbetskraft. I länder med inkluderande institutioner kan människor protestera när välståndet fördelas ojämnt. Detta leder oftast till konflikter som måste lösas, vanligtvis genom jämnare fördelning. I autokratiska samhällen med extraktiva institutioner kan sådana röster i stor utsträckning i stället kvävas. Dagens tekniska utveckling, inte minst kopplat till AI, leder i stället till mer automatisering med lägre efterfrågan på kvalificerad arbetskraft. Detta pressar ner lönerna och gör att välståndet fördelas mer ojämnt än tidigare.

I länder med utsugande institutioner måste man, enligt Johnson, ha realistiska förväntningar på i vilken mån biståndet kan leda till inkluderande ekonomisk utveckling. Biståndet har i dessa länder begränsad möjlighet att bidra till större förändringar, även om den lilla påverkan kan vara bra i sig.

Vad säger då Johnson om länder som Kina, som växt ekonomiskt trots auktoritärt styre? Johnson menar att kombinationen av politiskt extraktiva och ekonomiskt mer inkluderande institutioner historiskt inte har visat sig vara en hållbar kombination över tid. Han är därför tveksam till möjligheten att Kina kommer klara en övergång till mer politiskt inkluderande institutioner.

De samband Johnson pekar på är med andra ord långsiktiga. De trögörliga institutioner han studerat kan inte förklara kortsiktiga svängningar i ekonomisk tillväxt. Flertalet fattiga länder uppvisar perioder av ”stop-go”-tillväxt – snabb tillväxt följt av nedgångar och ofta negativ tillväxt. Därför behövs kompletterande förklaringar kring vad som driver ekonomisk tillväxt på kortare sikt.

Lästips

Acemoglu, D., S. Johnson, J.A. Robinson (2025) ”Varför är inte hela världen rik?”, Volante Förlag.

Besley, T., R. Burgess, D. Donaldson (2006): “Confronting Global Poverty: The Role of Institutions, Expanding Opportunities and Market Liberalization”, Expert Group for Development Issues (EGDI), Swedish MFA / Almqvist&Wiksell International, Stockholm

Sen, K (2013) The Political Dynamics of Economic Growth, *World Development*, Volume 47, July 2013, Pages 71-86

2 Kan bistånd stärka institutioner?

Detta avsnitt sammanfattar inläggen från professor Njuguna Ndung'u och professor Tymofiy Mylovanov. Vad kan bistånd göra för att stärka institutioner? Erfarenheter från Kenya och Ukraina.

Är då slutsatsen att biståndet helt bör ha institutionell kvalitet som ett villkor för att ge bistånd, eller ska man med biståndets hjälp arbeta med att förbättra institutioner?

Njuguna Ndung'u, professor vid University of Nairobi och riksbankschef och finansminister i Kenya, argumenterade för det senare. Han talade om ”vad bistånd kan, och inte kan, göra”. Ndung'u fick själv sin doktorsutbildning finansierad med svenskt bistånd. Utifrån den erfarenheten och ett antal exempel menade han att individuell utveckling i sin tur kan leda till kapacitetsuppbyggnad av institutioner.

Hinder för utveckling är lands- och kontextspecifika. En gemensam begränsning för de flesta fattigare länder är dock svaga formella institutioner, inom både politik och förvaltning. De lagar och regleringar som ska upprätthållas av tillsynsmyndigheter behöver i sig också vara sådana att de skapar incitament för utveckling.

Ndung'u menade att bistånd kan spela en positiv, avgörande, roll inom två centrala områden: att bygga kapacitet för tillsyn och att bidra till effektiva regelverk. Han gav tre exempel på sådana kapacitetsstärkande insatser.

African Economic Research Consortium (AERC) grundades 1988 genom stöd av en grupp utvecklingsaktörer: bilaterala givare (svenska SIDA, kanadensiska CIDA, amerikanska USAID, brittiska DfID), filantropiska organisationer (Ford, Rockefeller, MacArthur) och multilaterala institutioner (Världsbanken, Afrikanska utvecklingsbanken). Initialt koordinerades verksamheten av det kanadensiska internationella centret för utvecklingsforskning, IDRC. Genom nationalekonomisk forskning och forskarutbildning har över åren afrikansk förvaltning kunnat stärkas på alla nivåer. Vid ett tillfälle hade en majoritet av afrikanska centralbankschefer och finansministrar fått sin träning genom AERC. Detta har, enligt Ndung'u, bidragit till bättre ekonomisk politik i flera länder. Ett andra exempel var det afrikanska nätverket för utveckling av ländernas finansiella system, the Financial Sector Deepening Trust (FSD Network). Nätverket (med Sida som en av grundarna år 2005) arbetar för att göra länders finansiella institutioner och marknader mer tillgängliga och effektiva, och för att harmonisera regleringar mellan länder.

FSD bidrog starkt till den regulatoriska grunden för det tredje exemplet, det elektroniska betalningssystemet M-Pesa (initialt stöttat av brittiska DfID). Detta system var det första i världen i sitt slag. Något decennium senare fick det efterföljare i bland annat svenska Swish.

M-Pesa skapade snabba och verifierbara transaktioner för vanliga människor och små företag, inom både formell och informell sektor. Detta har bidragit till att skapa länkar mellan sektorer i den segmenterade marknadsstruktur som karaktäriserar Kenya och många fattiga länder. Men bidraget är större än så. Det har kommit att förändra människors sätt att se på pengar och på den egna ekonomin. Genom möjlighet till sparande och kredit har individer fått säkrare ekonomi och mindre företag har fått en väg in i det finansiella systemet.

Enligt Ndung'u visar detta hur biståndsstödd kapacitetsuppbyggnad kan leda till bättre finansiella institutioner. Ett bättre finansiellt system bidrar i sin tur till ekonomisk utveckling och i förlängningen till minskad fattigdom.

Ett annat argument för institutionsuppbyggnad, och att institutioner behöver byggas långsiktigt, kom från Ukraina och professor Tymofiy Mylovanov, rektor för Kyiv School of Economics. Hans berättelse var mycket konkret. Trots den bistra krigsvintern 2026, med dryga 20 minusgrader, ständiga ryska robot- och drönarattacker och stor brist på energi håller hans universitet som enda utbildningsinstitution i Kyiv i gång utbildning på plats. De studenter som inte har möjlighet att bo kvar i sina hem får bo på hotell. Undervisningssalar kan inte värmas upp ordentligt vilket skapat nya metoder med lärande under fysisk aktivitet. Att fortsätta undervisningen även under dessa villkor är helt avgörande, menade Mylovanov, för att upprätthålla det sociala kontraktet i Ukraina. En del av detta kontrakt är att utbilda en ny generation ledare och därmed tillförsäkra olika samhällsfunktioners kontinuitet över tid.

Nödvändiga anpassningar av universitetets undervisning möjliggörs med stöd från ett stort internationellt nätverk som har byggts upp under decennier. Det finns en tilltro till att detta nätverk kan bistå i planeringen för att klara nästa och kommande års kalla krigsvintrar.

Bistånd ges ofta enbart för att hantera det akuta krisläget. En av de viktigaste lärdomarna från Ukraina i detta sammanhang, menade Mylovanov, är det avgörande behovet av att stöd för långsiktig uppbyggnad av motståndskraft och anpassningsförmåga är centralt. Det går inte att bygga båten under resans gång.

Lästips

Ndung'u (2021), "A Digital Financial Services Revolution in Kenya: The M-Pesa Case Study, African Economic Research Consortium" (ISBN: 978 9966 61 112 3)

Ndung'u (2019), "Digital Technology and State Capacity in Kenya", *CGD Policy Paper 154*, August 2019; Center for Global Development, Washington D.C.

3 Evidens från effektutvärdering

Detta avsnitt sammanfattar samtalet mellan Martina Björkman-Nyqvist och Jos Vaessen. Hur kan effektutvärdering bidra till ett mer effektivt utvecklingsbistånd?

Metodfrågor framstår ibland som något för de invigda – men de är av stor betydelse. Hur kan vi ta reda på vad som med hög sannolikhet fungerar när, för vem och under vilka förutsättningar? Hur dessa frågor besvaras avgörs till stor del av de metoder som används för att ta fram kunskap.

Inledningsvis kan det vara bra att notera att vissa termer både används och förstås på olika sätt.⁶ Effektutvärdering (impact evaluation) används i detta avsnitt för utvärderingar av en insats kausala (orsakande) påverkan. Det som ska påverkas kan vara olika typer av resultat: effekter på kort- och medellång sikt (outcome), långsiktiga effekter (impact) men även en insats prestationer (output).

Det finns olika metoder för effektutvärdering. Vissa (som EBA) använder begrepp som kvantitativ respektive kvalitativ och teoribaserad effektutvärdering. Andra använder begreppet effektutvärdering enbart för kvantitativa studier. I det här samtalet, ”Effektutvärdering i ett förändrat biståndslandskap”, användes den senare definitionen. Kvalitativa metoder beskrevs i stället som ”rigorösa metoder för kausala utsagor”.

Martina Björkman-Nyqvist, professor vid Handelshögskolan i Stockholm, betonade vikten av robust effektutvärdering ur ett ansvarsutkrävande perspektiv, det vill säga att besvara frågan om insatser når vad de föresatt sig att nå. Men hon lyfte också fram hur kunskap om insatsers effekter bör användas för planering av nya insatser. Hon framhöll experimentbaserade ansatser som starka och rigorösa, framför allt för att de studerar det kontrafaktiska utfallet: vad har åstadkommit i jämförelse med om insatsen inte hade genomförts? Med sådana ansatser kan man skatta hur stor skillnad en insats faktiskt gör, särskilt i situationer där randomiserade kontrollerade experiment (RCT) kan genomföras.

Logiken bakom experimentbaserade metoder är i korthet att populationer slumpmässigt kan delas in i olika grupper. Då grupperna är slumpmässigt indelade blir de i genomsnitt är lika. När en grupp nås av en insats (”blir

---

⁶ Se gärna även EBA och Sidas svensk-engelska ordbok om utvärderingstermer i biståndet (Dahlgren et al., 2024).

behandlad”) och en annan inte nås (en kontrollgrupp, som i vissa lägen kan erhålla placebo) kommer uppmätta skillnader mellan grupperna kunna förklaras av behandlingen (se Olofsgård, 2014, för en icke-teknisk genomgång).

Björkman-Nyqvist pekade även på användbarheten av ”naturliga experiment” eller ”kvasiexperimentella” metoder när man inte kan använda sig av aktiv slumpmässig indelning. Detta öppnar för fler tillämpningsområden. I korthet handlar naturliga experiment om något som ”råkar hända” i några situationer, men inte i andra liknande situationer. Till exempel kan gräshoppsvärmor landa slumpmässigt på specifika platser, eller mänskliga misstag ske slumpmässigt - vilket skapar naturliga jämförelsegrupper. Vid kvasiexperiment skapas i stället jämförelsegrupper medvetet, till exempel genom att hitta grupper som var lika innan en reform genomfördes.

Björkman-Nyqvist betonade att dessa metoder inte kan användas för alla biståndsfrågor, men att det finns stort värde i att organisationer som Sida stödjer fler sådana studier. Det finns också mycket att lära från de många studier som redan genomförts.

Professor Jos Vaessen, utvärderingschef inom Världsbankens oberoende utvärderingsorganisation (IEO), lyfte betydelsen av en varierad ansats. Olika metoder har sina för- och nackdelar och passar för olika situationer. Den centrala frågan blir vilken metod som ska användas vid vilken typ av situation eller fråga. Han betonade vikten av rigorositet både vid val av metod och vid utformning av effektutvärderingar (att man faktiskt har möjlighet att analysera orsakssamband) och i dess genomförande (datainsamling, analys etc). Ett rigoröst besvarande av en fråga kräver ofta att man använder flera metoder i samma utvärdering.⁷

Hur kan och bör organisationer som exempelvis Sida då använda sig av dessa metoder? Först och främst, menar Björkman-Nyqvist, är det fel att tro att biståndsorganisationer själva i någon större utsträckning ska genomföra egna randomiserade kontrollstudier. De är kostsamma och komplicerade och bör genomföras (av forskare) där det finns kunskapsluckor eller när det finns anledning att revidera vad man tror sig veta fungerar. Den viktigaste är att använda kunskap från redan genomförda studier för att vägleda valet av insatser.

---

⁷ Exempel på sådana kvalitativa metoder är ”kvalitativ jämförande analys” (QCA, se Befani, 2016) och ”processpåring”.

Björkman-Nyqvist gav två exempel på lärande från RCT. Synen på mikrofinans har över tid gått från glorifierad till nykter. Detta är ett resultat av att effektutvärderingar funnit en begränsad och situationsberoende effekt av mikrofinans på fattigdom. Sådana insatser är idag mindre vanliga och bättre utformade. Ett annat exempel är elevers lärande, där skolböcker i sig inte visat sig ha en positiv effekt på inläring, medan insatser för avmaskning (som en oväntad effekt av en hälsoinsats) i vissa situationer bidragit till elevers förbättrade resultat.

Vaessen gav ett exempel från Malawi under covid-19, där kontantstöd gavs till familjer. Det uppstod rykten om att stödet ledde till ökat våld mot kvinnor i hemmen. Teoretiskt kan kontantstöd leda till både ökat och minskat könsbaserat våld. Hur kunde man då veta om ryktet stämde? I detta fall fanns ingen baslinjestudie att tillgå, men genom att (rigoröst) genomföra en större tvärsnittsstudie skapades en nulägesbild. Därefter kunde man genom (rigoröst genomförda) djupintervjuer med kvinnor förstå orsaker till könsbaserat våld i hemmet och utvärderingen fann att stödprogrammet faktiskt ledde till minskat våld i hemmen. Genom användande av två olika kompletterande metoder kunde man alltså i detta fall belägga en kausal utsaga (eller snarare avfärda ett rykte) om insatsens effekter.

Lästips

Befani, B. (2016): "Pathways to change: Evaluating development interventions with Qualitative Comparative Analysis (QCA)", Expertgruppen för biståndsanalys, EBA 2016:05

Dahlgren, S., L. Johansson de Château, J. Molander, S. Olander, J. Pettersson (2024), "Engelsk-svensk ordlista över nyckeltermerna inom biståndsutvärdering", Underlagsrapport oktober 2024, Expertgruppen för biståndsanalys.

Olofsgård, A. (2014): "Randomized controlled trials: strengths, weaknesses and policy relevance", Expertgruppen för biståndsanalys, EBA 2014:01.

Vaessens, J., S. Lemire and B. Befani (2020) "Evaluation of International Development Interventions: An Overview of Approaches and Methods", Independent Evaluation Group. Washington, DC: World Bank.

4 Vad stödja med minskat stöd?

Detta avsnitt sammanfattar inlägget från professor Rachel Glennerster. Vilken strategi kan givare ha för att under krympande resurser och ökande behov bedriva ett effektivt utvecklingsamarbete?

Effektutvärderingar kan alltså vara till stor nytta i utvecklingsarbetet. Professor Glennerster baserade i stor utsträckning sitt inlägg på evidens från effektutvärderingar i stil med vad som beskrevs i förra avsnittet.

Inledningsvis pekade Glennerster på att titeln ”bistånd i en ny era” dels anspelar på det nya geopolitiska världsläget, inklusive minskande volymer av bistånd, men också på att ett nytt läge har skapats för att utveckling och bistånd har varit en ”spectacular success”, genom minskad extrem fattigdom, bättre hälsa och den stora minskningen av antalet låginkomstländer. Även om professor Johnson framhöll att fattiga länder inte har konvergerat ekonomisk med de rika länderna, så har alltså många av dem trots det lyckats avancera från låg- till medelinkomstländer. De utvecklingsframgångarna bör också påverka hur man arbetar med bistånd, menade Glennerster. De flesta extremt fattiga lever numera i medelinkomstländer, som själva har både ansvar och ekonomiska möjligheter att minska fattigdom. Ett evidensbaserat samarbete med de länderna handlar, enligt henne, därför om att prioritera handel och innovation genom kunskapsöverföring för ett mer effektivt användande av egna resurser, snarare än om fortsatt gåvobistånd.

Glennerster gav exempel från Indien och Indonesien på hur randomiserade givarfinansierade effektutvärderingar inneburit ökad kostnadseffektivitet i nationella fattigdomsprogram med upp till 25 procent.

Då de fattigaste länderna på många sätt befinner sig i en värre situation är tidigare bör gåvobistånd reserveras för låginkomstländer. Professor Glennerster argumenterade i dessa fall också för förenkling (”radical simplification”) av insatser. Givarorganisationer behöver inte bara specialisera sig inom färre expertområden, utan insatserna i sig bör göras enklare (de beskrevs att ibland likna julgranar) och i större skala. Detta leder till högre kostnadseffektivitet.

Hon betonade att denna typ av evidens inte bara finns inom sektorer som ses som enklare att hantera i grupper av ”behandlade” och ”kontroller” (som hälsa och utbildning) utan även inom exempelvis demokratistöd. Hon pekade vidare på att det är ett missförstånd att tro att man ska göra effektutvärderingar av alla insatser – det är inte rätt sätt att tänka kring

framtagande av evidens. Kunskap skapas genom gedigen forskning och högkvalitativ effektutvärdering av vissa insatser. Baserat på lärande från dessa kan sedan ett effektivt bistånd utformas. På detta sätt kan gott framtagande av evidens paras med god användning av densamma.

I sin presentation pekade Glennerster på tre frågor där olika typ av evidens och kunskaper behövs: Vilket utvecklingsproblem behöver lösas? Hur ser effektiva åtgärder ut? Vilka konkreta insatser behöver göras i en given kontext? Vi återkommer till denna uppdelning.

Lästips

J-PAL: Evaluations | The Abdul Latif Jameel Poverty Action Lab,

IPA: Innovations for Poverty Action

World Bank, Development Impact Evaluation Data Catalog

5 Evidens i kris och krig

Bistånd till Ukraina var av naturliga skäl en viktig del av samtalen under konferensen. I situationer av kris och krig ställs frågan om evidens på sin spets. Läget förändras hela tiden och nya beslut måste fattas löpande. Då krävs det att kompetens har byggts på förhand, och att kompetensen både finns och verkar lokalt.

Torbjörn Becker betonade vikten av långsiktighet. Det hade inte varit möjligt att stödja högre utbildning i krigets Ukraina om inte samarbetet med utbildningsaktörer i Sverige hade varit etablerat sedan långt tillbaka. Samspel behövs mellan mer akut stöd och ett mer långsiktigt utvecklingsbistånd. Det går inte alltid att förutse när och hur det som görs blir betydelsefullt, men generellt sett, menade Becker, finns det goda skäl att stödja kapacitetsbyggande, utbildning och forskningssamarbete.

Kompetensfrågan har också en rumslig dimension. Den kapacitet som byggs måste vara lokal. De personer som lever närmast problemen har som regel också närmast till att finna lösningar, framhöll Megan Kennedy-Chouane, chef för sekretariatet för OECD-DACs utvärderingsnätverk, EvalNet. Beslut måste fattas av personer som har djup kännedom om sitt land. Även de som direkt berörs av biståndsinsatser finansierade av Sverige behöver vara delaktiga i arbetet med att evidensgrunda insatserna. Också Becker betonade vikten av att Ukrainas prioriteringar måste vara avgörande för vilket stöd som ges och hur det ges.

Från tidigare situationer av bistånd i krigssituationer finns, enligt OECDs utvärderingar och studier, flera lärdomar att dra också för Ukraina, även om varje situation har sina unika drag, framhöll Kennedy-Chouane. Becker lyfte ett flertal saker som särskiljer Ukraina: det är ett europeiskt medelinkomstland under attack med direkt påverkan på givares säkerhet, där det militära biståndet är flerfaldigt större än det humanitära biståndet och utvecklingsbiståndet. Kennedy-Chouane menade dock att antagandet om Ukrainas unika situation medfört att man missat att lära av ett antal generella insikter. Några av dem är följande:

I konfliktsituationer tenderar givare att försöka betona sin synlighet. Även om uppvisad solidaritet är viktigt, och i sig kan ha positiva effekter, och även om kostnadseffektiva lösningar ibland kan få stå tillbaka av goda skäl, så finns en risk att stödet därmed blir mindre behovsanpassat.

När en väpnad konflikt bryter ut ser givare sällan realistiskt på att stöd kommer att behövas under en mycket lång tid framöver. Exempelvis kom-

mer flyktingar högst sannolikt att vara på flykt under decennier framöver. Men i stället för att gå steg-för-steg utifrån en långsiktig plan hastas stöd fram.

Det finns enorma problem med incitament när det finns stora mängder pengar att spendera under kort tid. Kapaciteten att ta hand om resurser är ofta begränsad. Samtidigt satsas mycket på kortsiktiga aktiviteter med kvantitativa mål om förmedling snarare än långsiktiga effekterna av det som görs och själva huvudsyftet med stödet riskerar att gå förlorad.

Biståndets effekter skiljer sig för olika grupper och olika delar av samhället och extern inblandning kommer alltid att ha oväntade konsekvenser. Stödet kan även orsaka skada. Det måste genomföras med stor konfliktkänslighet. Ibland kan det vara bäst att avstå från att ge stöd.

Exempel på oönskade konsekvenser är att visst stöd i form av exempelvis kläder i stor mängd ledde till att tullstationer blev överlastade, och att viktigare materiel, vapen, ammunition och viktiga insatsvaror, tog längre tid att få fram, berättade Timophy Mylovanov. Indirekt ledde detta till att människor dog, åtminstone under krigets första år.

Samtidigt menade han att det är viktigt att få människor i andra länder att känna att de bidrar. Relationer och band måste byggas för att stödet ska kunna fortgå. Ukrainare bryr sig om dem som ger stöd, utländska skattebetalare ska känna att deras stöd är viktigt, underströk Mylovanov.

Han poängterade också att det är viktigare att få saker gjorda, än att få dem gjorda på helt rätt sätt. Det finns en "cost of emergency" som inte kan undvikas. Mylovanov hänvisade till Nato-företrädare som, med erfarenhet från Afghanistan och Irak, menar att i en krigssituations akuta fas, måste helt enkelt viss förskingring accepteras. Korruptionen finns inte bara, eller ens främst, hos mottagarsidan utan uppstår hos givare och i leverantörsled. Undermålig kvalitet levereras, leveranser byts ut eller försvinner, men det gäller att se den större bilden och vara mycket pragmatisk. Innan kriget är över, då toleransen kan minskas och läckor täppas till, måste man se till att saker går fort och att de övergripande målen nås.

Torbjörn Becker underströk på en direkt fråga att det, såvitt han känner till, inte finns mycket forskning kring hur den här typen av läckor kan tätas till. Vad som kan göras är förbättrad samordning mellan givare, upprätthålla goda kontrollsystem och vad som i övrigt hör till gott givarskap. Det finns inga enkla lösningar på dessa problem.

Till utmaningen att vara pragmatisk hör också att kunna anpassa sig till förändrade förutsättningar. Som exempel bör omvärlden i stället för att sända gamla typer av vapen inrikta sig mot att bygga kapacitet att producera nya vapen såväl i Ukraina som utomlands av typer som passar dagens krigsföring.

Ineffektiviteter finns i själva konflikten såväl som i givarsystemet. Mylovanov gav exempel på hur givarsystemet ibland fungerar ineffektivt, som hur man tvingats improvisera kring anskaffande av skyddsvästar, eftersom upphandlingsprocedurer tagit allt för lång tid, eller svårighet att värna utbildningssystemet när det tagit år för FN-organ liksom för civilsamhällsorganisationer att få fram finansiering.

Men hur kan då ett pragmatiskt och flexibelt agerande kombineras med behovet av långsiktighet? Ett effektivt biståndsinstrument i sådana situationer är budgetstödet, enligt Kennedy-Chouane. Särskilt välfungerande har budgetstöd visat sig vara när regeringar använder det dels för att agera flexibelt, dels samtidigt se till att mer långsiktiga reformprogram drivs vidare.

Mylovanov framhöll två andra centrala saker för att klara av kombinationen av flexibilitet och långsiktighet:

Det första är att upprätta arenor och kanaler för kommunikation mellan Ukraina och skattebetalare i Sverige. Relationer och kopplingar behövs för att solidaritet och vilja att bistå ska kunna upprätthållas. Vikten att få skattebetalare i givarländer att känna och förstå att deras stöd har betydelse är helt avgörande för det långsiktiga stöd som behövs.

Det andra är att inse vad som händer under ett typiskt fjärde år, en fjärde vinter, i ett krig. Allt fler börjar vänja sig vid att människor dör, och att kriget bara fortsätter. Situationen normaliseras. I det läget tenderar system och organisationer byråkratiseras samtidigt som det finns stora fortsatta behov av att hitta nya effektivare lösningar. Det finns därför stort behov av givarorganisationer som kan fortsätta att experimentera, i mindre skala för att sedan skala vad som fungerar.

Lästips

Becker, T., A. Olofsgård, M. Perrotta Berlin, J. Roine (2025), ”Svenskt Ukrainastöd i en internationell kontext: offentligfinansiella effekter och framtidsscenarier”, Rapport till Finanspolitiska rådet, 2025:01.

OECD (2024), “Report on the implementation, dissemination and continued relevance of the DAC Recommendation on the HDP Nexus”, DCD/DAC/INCAF(2023)1/FINAL, OECD, Paris.

SIGAR (2021), “The Risk of Doing the wrong things perfectly: Monitoring and Evaluation of Reconstruction Contracting in Afghanistan”, Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction, July 2021, Arlington Virginia, USA.

Zürcher, C. (2022), “Evidence on aid (in)effectiveness in highly fragile states: A synthesis of three systematic reviews of aid to Afghanistan, Mali, and South Sudan, 2008-21”, *WIDER Working Paper Series* wp-2022-160, World Institute for Development Economic Research (UNU-WIDER).

6 Evidens i praktiken

Hur evidens faktiskt används på olika nivåer i biståndssystemet – från övergripande prioriteringar till praktiskt genomförande – handlar i stor utsträckning om hur man organiserar arbetet. Hur kan man få aktörer att i större utsträckning använda den kunskap som redan finns?

Under paneldiskussionen med titeln ”Användande av evidens för styrning och genomförande för resultat” samtalade Jillian Popkins, chefskommissionär för brittiska Independent Commission for Aid Impact (ICAI), professor Jörg Faust, Direktör för det tyska utvärderingsinstitutet för utvecklingsutvärdering av utvecklingsfrågor (DEval), och professor Rachel Glennerster om möjligheter och hinder för politik och förvaltning att i ökad utsträckning ta till sig och använda existerande evidens.⁸

Både Popkins och Faust höll fram betydelsen av opartiska utvärderingar för att ta fram kunskapsunderlag. Opartiskhet behöver värnas aktivt från både utvärderare och uppdragsgivare. Tre områden lyftes fram som viktiga för hur en organisation kan ta fram och förmedla evidens.

Det första rör mandatet för den utvärderande organisationen. Såväl i det brittiska som det tyska fallet rapporterar utvärderingsorganen till såväl regering som till parlament, vilket gör att regeringar kan hållas ansvariga. DEval har också status som federalt forskningsinstitut, vilket gör att de kan arbeta med metodutveckling. De har också i uppdrag att arbeta med institutionsbyggande på utvärderingsområdet i partnerländer. Enligt Faust är det avgörande att stärka partnerländers egen kapacitet att utvärdera, för att skapa ägarskap förframtagande och användande av evidens i de länder där biståndet ska göra skillnad.

Ett annat område rör finansiering av utvärderingsorganisationen. Är den exempelvis finansierad av regeringen behöver tydliga brandväggar för oberoendet byggas, menade Faust.

Ett tredje område är rapportering och kommunikation av utvärderingars resultat. Alla var överens om att det finns enormt mycket evidens om bistånd tillgängligt i form av RCT-studier, metautvärderingar och kunskaps-sammanställningar. Samtidigt, menade Glennerster, är det viktigt att identifiera de (stora) evidensgap som finns på viktiga områden. Frågan handlar

---

⁸ ICAI och DEval är två av EBAs fyra systerorganisationer inom OECD. De övriga är Norges NOREC-Eval och Frankrikes CEAPD.

alltså inte bara om att använda befintlig kunskap, även om det är ett centralt problem i både utformning och genomförande av bistånd.

Diskussionen om hur politiker och praktiker bättre kan använda evidens handlade främst om incitament och tidsbrist. Olika mottagare har olika behov och ibland motstridiga krav. Popkins menade att de som producerar evidens måste anpassa kommunikationen till olika målgrupper. Olika användare har olika mål och därför olika behov. Det handlar om att hitta relevansen för den tänkta användaren och kommunicera därefter. För att lyckas måste man förstå vad regering, riksdag och förvaltning behöver evidensen till. Detta gäller inte bara utvärdering utan även forskning. Som EBAs ordförande Torbjörn Becker påpekade i sitt inledningsanförande är bron mellan forskning och praktik ofta enkelriktad. Forskning behöver lära mer av politikens och praktikens förutsättningar för att producera relevant kunskap. Faust menade att logiken behöver vändas. Utvärderare fokuserar ofta på att ”föra fram” kunskap. Det är viktigare att skapa incitament för användarna att efterfråga evidens. Glennerster delade sina erfarenheter som chefsekonom för brittiska biståndsorganet DfID. Incitament för aktivt kunskapsinhämtande skapades genom krav på insatsberedningen. Insatsberedningar som inte ansågs tillräckligt grundade i evidens avvisades för revidering. Handläggare och chefer som ville få igenom beslut tvingades därmed använda befintlig evidens. Faust menade att tydlig uppföljning av om rekommendationer följs eller utfästelser fullgörs är ett viktigt verktyg för att i efterhand bedöma om och hur utvärderingar används.

- Olika faser av utvecklingsarbetet behöver olika typer av evidens. Användningen kan struktureras upp i olika steg, menade Glennerster. Det första steget är att klarlägga vilket utvecklingsproblem som behöver lösas. Detta är en analytisk fråga där det i första hand behövs beskrivande data och information kring relevanta sakförhållanden.
- När problemet är väl definierat behövs kunskap om vilka instrument och insatser som fungerar för att angripa och lösa problemet. För detta behövs evidens som klarlägger orsakssamband. Sådan evidens kan tas fram genom experiment eller teoribaserade metoder. Men ofta finns relevant existerande kunskap redan tillgänglig.
- Det tredje steget handlar om det konkreta genomförandet. I detta användande, påpekade Glennerster, finns alltid ett gap mellan tillgänglig kunskap och användarbehov. Insatser kan sällan kopieras rakt av, det finns aldrig färdiga lösningar att plocka från en evidenshylla. Evidens måste översättas i relation till aktuellt behov. Studier måste tolkas i

form av vad de säger om mänskligt beteende. På så sätt kan de bidra med vägledande principer, evidens, för hur insatser kan designas för att bland annat styra incitament. På så sätt kan studier inom, säg, utbildningssektorn, bli relevanta och användbara inom, säg, hälsosektorn. Detta kräver djup kunskap om de länder och situationer där biståndet ska genomföras.

Jörg Faust noterade att det under konferensen utkristalliserat sig två skilda synsätt på vad bistånd är och hur det bör bedrivas. Den ena synen är inriktad på fattigdomsminskning där evidens på insats-/mikronivå väntas styra vilka insatser som genomförs. Den andra synen handlar om att det är inkluderande institutioner på nationsnivå som avgör vilken utveckling – och därmed fattigdomsminskning – som sker. Dessa institutioner är trögrörliga, vilket innebär att biståndet bör vara långsiktigt och ge sig i kast med politiska processer och strukturella frågor. Effekterna av sådant arbete är sannolikt transformativa, men samtidigt svårsmätbara. Hur man, i en situation med minskade resurser, prioriterar mellan dessa två – båda välgrundade – berättelser om fungerande bistånd är, och bör nog vara, ett val för politiska beslutsfattare.

7 Slutord

Konferensens inlägg bjöd på många perspektiv och en aktiv publik deltog med såväl nyansering som ifrågasättande och ytterligare perspektiv. De engagerade samtalen under konferenser leder till flera slutsatser och iakttagelser.

Att evidensgrunda biståndet är svårt. På riktigt. Frågan kan inte reduceras till en värderingsfri teknisk övning. Den handlar om vad som ska fungera, för *vem* och *under vilka förutsättningar*. Bistånd kan – och bör – förstås utifrån de två olika perspektiv som lyftes fram under konferensen. Ambitionen att påverka utveckling på nationell nivå kan leva tillsammans med ambitionen att ge konkreta och kostnadseffektiva resultat på lokal nivå för avsedda målgrupper. Prioriteringen mellan dessa är inte enkel och handlar delvis om frågan *när* biståndet ska fungera. System som är beroende av mänskligt handlande behöver ta hänsyn till olika sammanhang, till incitament, till målkonflikter och målhierarkier och i synnerhet vems perspektiv som sätts i centrum.

Begreppet evidens ges olika betydelse i olika sammanhang, vilket kan skapa otydlighet. För EBA är den avgörande frågan inte med vilken specifik metod som kunskap tagits fram, utan med vilken rigorositet respektive metod tillämpats. Olika typer av evidens behövs beroende på vilken frågeställning som ska besvaras. Det är fruktbart att tänka i termer av vilket utvecklingsproblem som ska lösas, vilka typer av insatser som visat sig ge resultat samt hur den lokala kontext fungerar där insatsen ska genomföras. Var och en av dessa frågor behöver olika typ av kunskap för att besvaras, den tänkta användaren blir här viktig, är det politiken, policy- och strategiutformningen, implementeringen av strategier, den konkreta utformningen av insatser eller insatsernas genomförande som ska evidensgrundas?

Evidens måste tolkas och förstås. För detta krävs förmedlande och ”översättande” insatser, mellan utvärdering, forskning och praktik, så att relevant kunskap kan tillämpas av den tänkta användaren i det relevanta sammanhanget.

Att evidensgrunda bistånd är en aktiv, fortlöpande, handling där de för tillfället bästa tillgängliga beläggen ligger till grund för beslut och agerande. Men vi vet aldrig allt, och evidensbasen är rörlig och bristfällig. Det finns ett behov av att identifiera vad vi idag inte vet, återkommande ifrågasätta vad vi vet och samtidigt använda det vi idag tror oss veta. En tydlig slutsats

från konferensen är att bristande användande av existerande evidens ofta är ett större problem än tillgången på densamma.

Att grunda beslut och agerande på evidens förutsätter en organisering som medvetet styr mot denna kunskapsgrund. Incitament och beslutsregler behöver befrämja evidensgrundande. Relevant kompetens behöver finnas och inte minst tillräckligt med tid behöver kunna avsättas för att ta relevanta beslut och forma relevant agerande utifrån de specifika frågor som behöver besvaras.

En avslutande iakttagelse från konferensen är det stora engagemang och den starka vilja som finns bland svenska aktörer att arbeta för ett effektivt evidensgrundat bistånd, både i betydelsen att bevara och utveckla det som fungerar idag och att hitta nya vägar för utformning och genomförande av det framtida biståndet. Från EBAs sida vill vi bidra i detta arbete.

Referenser

- Acemoglu, D. S. Johnson, J.A. Robinson (2025), ”Varför är inte hela världen rik? Om makt, framsteg och teknik – genom historien och i framtiden”, Volante Förlag.
- Becker, T., A. Olofsgård, M. Perrotta Berlin, J. Roine (2025), ”Svenskt Ukraina-stöd i en internationell kontext: offentligfinansiella effekter och framtids-scenarier”, Rapport till Finanspolitiska rådet, 2025:01.
- Befani, B. (2016), ”Pathways to change: Evaluating development interventions with Qualitative Comparative Analysis (QCA)”, Expertgruppen för bistånds-analys, EBA 2016:05
- Besley, T., R. Burgess, D. Donaldson (2006), ”Confronting Global Poverty: The Role of Institutions, Expanding Opportunities and Market Liberalization”, Expert Group for Development Issues (EGDI), Swedish MFA/Almqvist & Wiksell International, Stockholm.
- Dahlgren, S., L. Johansson de Château, J. Molander, S. Olander, J. Pettersson (2024), ”Engelsk-svensk ordlista över nyckeltermer inom biståndsutvärdering”, Underlagsrapport oktober 2024, Expertgruppen för biståndsanalys.
- EBA (2026), ”Policy samt riktlinjer för säkerställande av kvalitet i studier”, tillgänglig på www.eba.se.
- Goldman, I., M. Pabari, (2020), ”Using Evidence in Policy and Practice”, Routledge, Oxford, UK.
- Hedlin och Lokatt (2024), ”Det svenska biståndets transparens”, EBA-rapport 2024:04
- Kristensson Uggla, B. (2019), ”En strävan efter sanning – vetenskapens teori och praktik”, Studentlitteratur, Lund.
- Ndung’u (2021) ”A Digital Financial Services Revolution in Kenya: The M-Pesa Case Study”, African Economic Research Consortium (ISBN: 978 9966 61 112 3)
- Ndung’u (2019) ”Digital Technology and State Capacity in Kenya”, *CGD Policy Paper 154*, August 2019
- OECD (2024): ”Report on the implementation, dissemination and continued relevance of the DAC Recommendation on the Humanitarian-Development-Peace Nexus”, DCD/DAC/INCAF (2023)1/FINAL, OECD, Paris.
- Olofsgård, A. (2014): ”Randomized controlled trials: strengths, weaknesses and policy relevance”, Expertgruppen för biståndsanalys, EBA 2014:01.

- Sen, K (2013) The Political Dynamics of Economic Growth, *World Development*, Volume 47, July 2013, Pages 71-86
- SIGAR (2021) “The Risk of Doing the wrong things perfectly: Monitoring and Evaluation of Reconstruction Contracting in Afghanistan”, Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction, July 2021, Arlington Virginia, USA.
- Vaessens, J., S. Lemire and B. Befani (2020) “Evaluation of International Development Interventions: An Overview of Approaches and Methods”, Independent Evaluation Group. Washington, DC: World Bank.
- Zürcher, C. (2022) “Evidence on aid (in)effectiveness in highly fragile states: A synthesis of three systematic reviews of aid to Afghanistan, Mali and South Sudan, 2008-21” <https://ideas.repec.org/s/unu/wpaper.html> World Institute for Development Economic Research (UNU-WIDER).

Appendix: Konferensprogram

Evidence Based Aid in a New Era

19 February 2026

08:00-18:30

Lunden, Ministry for Foreign Affairs of Sweden

Drottninggatan 4, Stockholm

The Ministry for Foreign Affairs and the Expert Group for Aid Studies (EBA) are jointly organising a conference on how evidence-based methods can enhance the effectiveness of Swedish aid. The conference will be led by the Minister for International Development Cooperation, Benjamin Dousa.

Swedish aid will be designed and implemented in accordance with the government's aid policy. Efforts will be supported by evidence in the form of research, evaluation and proven experience. But how can we develop and use evidence on aid effectiveness? How can evidence and learning be integrated into governance and implementation? What drives poverty reduction and prosperity at a country level?

These questions, and others, will be addressed at the conference, which will bring together decision-makers and change agents from government agencies and state-owned companies involved in Swedish aid (Team Sweden). Delegates will gain knowledge and insights from leading international experts in evaluation, evidence-based policy and aid effectiveness.

The conference aims to establish a foundation for ongoing dialogue and networking within Team Sweden, as well as between Team Sweden and academia and leading experts in evaluation, evidence-based policy, and aid effectiveness. In addition, this will create conditions for continued collaboration, particularly between EBA and relevant organizations regarding the achievement of effective aid-funded work and cooperation.

Agenda

Opens 08:00, Closes 08:50 Registration with breakfast, coffee/tea

Brief introduction on practicalities and an overview of the day's schedule: **Moderator Malin Oud (EBA Vice-chair), Jan Pettersson (EBA Managing Director)**

Welcome and opening remarks: **Mr Benjamin Dousa, Minister for Trade and Development**

What is evidence? **Torbjörn Becker, EBA Chair, Director SITE**

Aid in a New Era: How to be Strategic. Professor Rachel Glennerster, President Center for Global Development, former Executive Director, J-Pal.

Under decreasing global volumes of foreign aid, what strategic policy options for donors can ensure transparency and cost-effective impact?

What aid can and cannot do: Njuguna Ndungú (ex-Minister of Finance, ex-Governor of the Central Bank of Kenya). Insights from Kenya on how aid has complemented financial sector development, private enterprise, trade and broader development processes.

10:35 – 11:10 Coffee/tea

Aid in Conflict. Lessons from and for aid to Ukraine. Professor Tymofiy Mylovanov (President Kyiv School of Economics), Torbjörn Becker (chair EBA, director SITE), Megan Kennedy-Chouane (head OECD/DAC-EVALNET). What can aid to Ukraine learn from past experiences, from the Marshall plan to Afghanistan? What does “effectiveness” mean in crisis, and how should evidence be used in conflict settings?

12:10 – 13:30 Lunch

Special Keynote: Why are Not All Countries Rich? (online) Professor Simon H. Johnson (MIT, Nobel Laureate in Economics 2024). On the importance of institutions and economic transformations. Exploring the

role of evidence-based policy in shaping such institutions and if (and if so, how) development assistance can assist in these processes.

14:20 – 14:45 Coffee/tea

Impact Evaluations in a Changing Aid Landscape. Professor Martina Björkman Nyqvist (Stockholm School of Economics), Professor Jos Vaessen (Chief Evaluation Officer, Independent Evaluation Group, World Bank). A critical look at how impact evaluations have been conducted and how their role may evolve as aid priorities shift.

The use of Evidence for Steering and Managing for Results. Jillian Popkins (Chief Commissioner, Independent Commission for Aid Impact), Professor Jörg Faust (Director, German Institute for Development Evaluation (Deval), Professor Rachel Glennerster (President Center for Global Development, former Executive Director, J-Pal). To what extent is evidence used to guide aid governance and implementation? What are the barriers and enablers for integrating research and evaluation into decision-making? How can effective systems for results-based management be built?

Concluding reflections: **Director-General for International Development Cooperation Ms Camilla Nevstad Bruzelius**

16:30 – 18:30 Reception, Blå Salongen

Reflections of the day: **Mr Benjamin Dousa, Minister for International Development Cooperation and Foreign Trade**

